

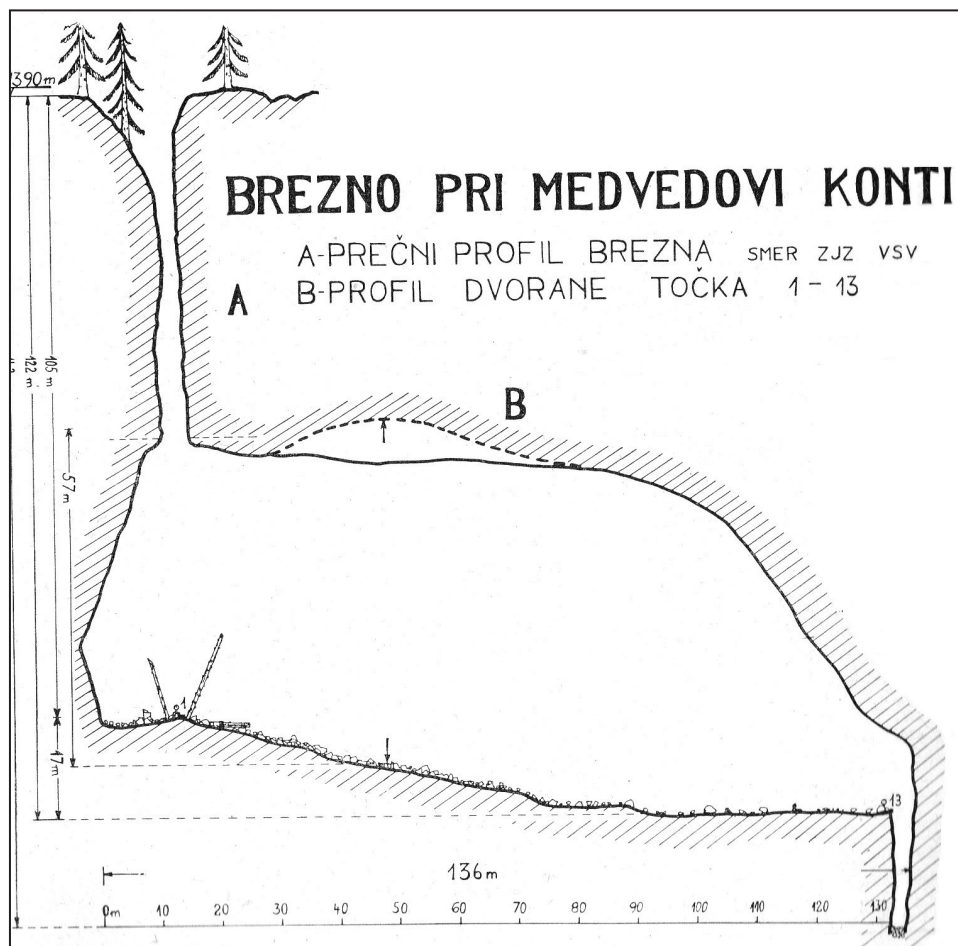
Jurij Kunaver¹, s sodelovanjem Kazimirja - Mikca Drašlarja² in Andreja Puca³

JAMARSKA NESREČA PRI RAZISKOVANJU BREZNA PRI MEDVEDOVI KONTI JESENI 1960

Prispevek k zgodovini DZRJL in jamarskega reševanja.

V *Naših jamah* (št. 1/2, 2. letnik, 1960) je bilo objavljeno poročilo podpisanega o raziskovanju brezna pri Medvedovi konti na Pokljuki jeseni 1960, tega mogočnega kraškega pojava, čigar dimenzije in nastanek še danes burijo domišljijo. To je bilo v povojnem času eno večjih jamarskih odkritij v Sloveniji. Glavna dvorana kupolaste oblike je drugi največji podzemski prostor v Sloveniji. S tem takrat zagotovo ni bila napisana zadnja beseda o kraških pojavih na Pokljuki, kvečjemu prva, kar vsekakor potrjujejo društvena odkritja v brezni na Viševniku. Pokljuka ima namreč precej zapleteno geološko zgradbo, deležna pa je bila tudi več poledenitev v pleistocenu. Površje zato marsikje pokriva različno debela plast mlajšega, najbrž pa tudi starejšega ledeniškega gradiva, ki bi lahko zakrivalo jamske vhode. Tudi krajših tekočih površinskih voda je kar nekaj, zlasti v geološko ugodnih območjih, npr. na Goreljku. Kje vse pa je že prej površinska voda uhajala v podzemlje, je še vedno neznano; morda prav na območju brezna pri Medvedovi konti, zlasti ob koncu poledenitev, ko se je zaradi močnega topljenja ledu nabiralo veliko vode, saj so njegovi podzemeljski prostori zares mogočni in jih je brez delovanja vode komaj mogoče razložiti.

*Prerez brezna pri Medvedovi konti in dvorane
(avtorica: Jelka Kraškovič).*

Namen tega sestavka ni dopolnjevanje že objavljenega poročila, pač pa tehnični opis okoliščin in potek nenavadne nesreče s srečnim koncem, ki v zgornji objavi ni bila omenjena. Na drugem od treh obiskov jame – prvi je bil 2. oktobra, drugi 6. in tretji 19. novembra 1960 – se je namreč zgodila neprijetna nezgoda, ki bi se lahko končala tragično. To je bila menda sploh ena redkih nesreč v jamah po 2. svetovni vojni, ki pa doslej ni bila opisana, niti ne dovolj analizirana in je zato ostala skoraj brez odmeva. Društveni zapisniki tistega časa nesreče sploh ne omenjajo. Dostop v jamo je bil zaradi velike dolžine uporabljenih lestvic v enem kosu razmeroma neobičajen. Lestvice so na vsej dolžini visele v zraku, brez naslanjanja na steno.

Kako smo prišli do te jame, oziroma izvedeli zanje, je sicer že bilo objavljeno, a ne bo odveč, če to na kratko obnovimo. Ko smo leta 1956 večkrat obiskali Gorjansko jamo nad Krnico tik nad dolino spodnje Radovne, smo prišli v stik z enim od nekdanjih poključkih gozdarjev. Omenil nam je brezno pri Medvedovi konti, ki da je globoko nad 200 m. Pri nameri, da se spoprimemo s tem izzivom, je bila več kot dragocena pomoč takratnega Gozdnega gospodarstva Bled. Z opremo vred so nas trikrat zastonj prepeljali od železniške postaje Lesce do vhoda v brezno

in nazaj. Podobno kot nas je tudi njih premagovala radovednost, za kakšno podzemeljsko čudo gre pod črnim zevajočim vhomom v brezno.

V brezno smo takrat organizirali tri ekskurzije pod vodstvom pisca. Prva je bila bolj izvidniška; poskus, da bi prišli do dna, se zaradi prekratkih lestvic ni posrečil. V drugem poskusu se je piscu tega sestavka odtrgal spodnji del lestvic, a ga je zadržala poljska najlonska varovalna vrv. Tretji, najbolj množičen obisk brezna, je bil izveden z vitlom do dna. Takrat smo v brezno napeljali tudi poljski telefon za komunikacijo s površjem.

- 1 Dr. Jurij Kunaver, geograf, upokojeni redni in zaslužni profesor Univerze v Ljubljani, član DZRJL od 1948.
- 2 Dr. Kazimir - Mikec Drašlar, upok. univ. prof. biologije, nekdanji član DZRJL.
- 3 Ing. elektrotehnike Andrej Puc, živi v Texasu, ZDA, še član DZRJL.

Viki Koselj pri merjenju na tretji odpravi (foto: Andrej Puc).

Oprema je bila značilna za tiste čase, razen vrvi, ki je bila sploh naša prva najlonca. Do nje smo prišli s pomočjo Poljakov, ki so nam jo pustili ali prodali po eni od akcij v Triglavsko brezno. To je bil edini modernejši kos raziskovalne opreme, čeprav njene trdnosti in zanesljivosti nismo poznali. Sam imam v spominu, da je bila 7-milimetrska. Andrej Puc je morda bliže resnici, ker meni, da se je iz debeline 8 ali 9 mm po mojem padcu nekoliko stanjšala. Za moje preživetje na prvi ekskurziji v brezno pri Medvedovi konti in da sem lahko napisal ta sestavek, se moram zahvaliti prav tej vrvi, najbolj pa seveda tistemu, ki me je varoval v usodnem trenutku.

Andrej Puc, udeleženec tretje odprave, se spominja, da je morda prav zaradi namere raziskovanja brezna pri Medvedovi konti društvo takrat pri obrtniku naročilo nekaj kolutov novih lestvic. Takrat smo še uporabljali desetmetrske jeklene lestvice z lesenimi prečkami, med seboj spojene z dvema prežaganima C-členoma. Obrtnika, ki je izdelal lestvice, je posredoval France Velkavrh. Naročilo in prevzem lestvic je izvedel Stane Pimat, takratni gospodar našega jamarskega lokala v Zoisovi hiši na Bregu. Od Staneta ni bilo mogoče pričakovati drugega, kot da je obrtniku zaupal, da je bila jeklenica na vsakem od štirih oprijemališč ustrezno prepletena, saj bi sicer moral nekdo na vsakem oprijemališču odmotati pocinkano žico in si ogledati, kakšen je bil izdelek. Danes prepletanje ni več potrebno, ker imamo za to jeklene prižeme. Kasneje, po incidentu, se Andrej spominja, da so v društvenem lokalu »špičaki« pod vodstvom Staneta odvili jeklene pocinkane žice na prav vseh pritrdiščih in preverjali, če je pletenica pravilno vpletena ob zaključku okrog ušesa s C-sponko. Nепrepletenih končnic je bilo kar nekaj.

Drugega raziskovanja brezna pri Medvedovi smo se udeležili Kazimir - Mikec Drašler, Tadej Ocvirk, Vanč Potrč, Jakob Rado Rebek - Jaka⁴ in podpisani kot vodja, zraven

pa je bila tudi Jelka - Eta Kraškovic, moja sedanja žena. Kot smo se pred spustom dogovorili o poteku akcije in se opremili za plezanje, je bil prvi na vrsti za spust po 100 metrih lestvicah Mikec Drašler, za njim Vanč Potrč, nato pa jaz. Kdo je varoval Mikca, se ne spomnim, morda tudi jaz sam. Lestvice niso bile dovolj dolge in smo jih podaljšali, potem ko se je Mikec vrnil nazaj. Drugi poskus je uspel, a na novo so bile pritrjene prav tiste lestvice, ki so se meni utrgale, Mikca pa so še zdržale. Nato sem se pričel spuščati še sam. Mene je varoval Rado Rebek, takrat postaven srednješolec iz Klasične gimnazije, doma iz Zgornjih Gorij, star 16 let. Kot jamar se je udeležil te akcije po razmeroma krajšem jamarskem stažu, a v društvu je imel funkcijo tajnika. Manj vešč – in po članstvu mlajši – je bil Tadej Ocvirk, ki je bil na vrhu pri Rebeku. Moj spust po lestvicah sprva ni bil nič posebnega, vse do predzadnjega dela lestvic približno 20 m nad dnom.

Dva C-člena iz odtrganih lestvic (foto: Jurij Kunaver).

V trenutku, ko sem sestopil iz predpredzadnjega na predzadnji odsek lestvic, torej kakšnih slabih 20 metrov nad tlemi, se je jeklenica izmuznila iz svojega ležišča – in to hkrati na obeh straneh. V rokah mi je ostal spodnji del lestvic, trenutek ali dva sem jih še držal v roki, a nato takoj izpustil. Hitro sem padal proti skalnemu stožcu na dnu brezna. Mislim, da sem glasno zavpil »Jaka, drži!«, a on me niti ni dobro slišal, ker sem že bil v ogromni dvorani,

4 Ing. geologije Jakob (Jaka) Rado Rebek (Jacob Rado Rebek), nekdanji član in tajnik DZRJL, je izjemno uspešen in priznan vodilni raziskovalni geolog, ki stalno živi in raziskuje rudišča v Avstraliji in izven nje.

medtem ko je bil vstopni jašek videti le kot ozka luknja na stropu. Vse se je odvijalo z veliko hitrostjo in razmišljati ni bilo mogoče. Bil sem na milost in nemilost prepuščen poljski vrvi in Jaki Rebeku, ki pa je bil k sreči na mestu. Nenadoma sem začutil vrv okrog pasu, ki me je zaradi naglega ustavljanja krepko zarezala v kožo. Jaka zgoraj ob vhodu pa še precej bolj. Drug za drugega nisva vedela, kaj se nama pravzaprav dogaja, ker prave komunikacije ni bilo. Obvisel sem na vrvi kakšne tri, štiri metre nad dnom, takorekoč na Jakovih rokah, zaradi elastičnosti vrvi pa sem še nekajkrat zanihal gor in dol. Imel sem ogromno srečo, prvič, ker je bila poljska vrv zelo elastična in se je sunek enakomerno razporedil po dolžini, drugič, ker je Jaka z golimi rokami zdržal močan sunek vrvi. Takrat še nismo razmišljali o varovalnih rokavicah, ker jih takih, kot so danes, še sploh ni bilo na tržišču. Jaka je dobil precej hude odrgnine na rokah in okrog pasu zaradi nenadno pospešene hitrosti vrvi. Slaba zvočna zveza je povzročila, da je Jaka spuščal vrv nekoliko prehitro, ker je čutil, da jo nekaj vleče. To pa je bila teža vrvi – ne moja. Pod menoj se je zato med plezanjem naredila nekaj metrov dolga zanka, ki bi bila lahko usodna, če bi bila za malenkost večja. Tega se še danes jasno spominjam.

Kako me je Jaka uspel zadržati ob sunku, ki je nastal, ko se je vrv zaradi mojega padca zategnila, mi je še danes pravzaprav uganka. Jako je sunek vsekakor presenetil, a k sreči ga ni potegnil v brezno, le vrgel ga je iz stojišča, ki ga je imel za debelim drevesom. O tem nekoliko kasneje govori pripoved Andreja Puca, udeleženca tretje odprave v brezno, ki se marsičesa še dobro spominja predvsem iz pripovedovanja. Jaka ni bil posebej varovalno privezan k drevesu, ker tega še nismo počeli, tudi zaradi pomanjkanja ustrezne opreme in znanja. V nekoliko drugačnih okoliščinah, morda pri manjši pazljivosti ali pri šibkejši Jakovi telesni moči, bi se vse lahko končalo drugače.

O tem, kaj se je dogajalo nato, bi vedel povedati natančneje samo Jaka, kajti Eta, moje takratno dekle, se je sprehajala nekje po bližnji okolici in se je vrnila k breznu, ko je bila kriza v glavnem mimo. Prav malo po usodnem padcu pa so se, kot po čudežu, od nekod pojavili trije bosanski gozdni delavci, ki so imeli zaradi nedelje prosto in jih je pritegnila naša prisotnost. Gozdarska koč, njihovo domovanje, najbrž ni bila posebno daleč. Njihova pomoč Jaku v najbolj kritičnem trenutku je bila kot naročena. Iz ožganih rok so mu vzeli vrv, na kateri sem sam visel kot suha klobasa. Sledilo je divje vpitje in nekako smo se sporazumeli, da me morajo spustiti še nekaj metrov nižje. Spodaj sta od nekod prihitela Mikec in Vanč ter mi ob spuščanju vrvi pomagala na trdna tla. A najprej sem enemu od njiju stopil na ramena.

Andrej Puc se iz takratnega pripovedovanja spominja, da je varovalna vrv potekala ob drevesu na robu brezna, ali pa morda celo skozi rogovilo tistega drevesa: »Tvoj padec je Jaka presenetil. Sicer je vrv takoj zadržal, vendar ga je

potegnila proti breznu in se je ustavil šele po nekaj metrih ob drevesu in grmovju na robu brezna, pri čemer se je opraskal in potolkel, na srečo le površinsko.«

Na vrhu je bila zmeda in nekaj časa je preteklo, da jim je postalo vsaj približno jasno, kaj se v resnici dogaja spodaj. Bosanski delavci, ki so priskočili Jaku na pomoč, so najprej skušali potegniti vrv navzgor, kar jim je uspelo šele potem, ko sta me Mikec in Vanč osvobodila vrvi. Kot pravi Andrej, pa naj bi Jaka potem zlezal po preostalih lestvicah v brezno, ki so ga varovali omenjeni delavci. Jaka naj bi šele med spustom natančneje izvedel, kaj se je zgodilo in da sem živ in zdrav. Ko je dosegel konec lestvic, naj bi se Jaka odvezal in spustil konec vrvi do dna, potegnil strgane lestvice do sebe in jih pripel z »zdravim koncem« na glavnino lestvic. V primeru, da se je to v resnici zgodilo, a ni dokazov, naj bi Jaka kar nekaj časa visel nevarovan na lestvicah dvomljive kvalitete in se nato srečno vrnil na površje. To je ena od dveh variant dogodka, ki je bržčas nastala kot rezultat razgovorov in komentarjev tistih, ki jih ni bilo zraven. Kajti – ali je Jaka z ožganimi rokami sploh lahko plezal tako globoko?

Ko je bilo najhujše že mimo, je prišla k vhodu v brezno še Eta, ki so ji prisotni izročili majhen košček papirja, na katerega sem napisal, da je z menoj vse v redu. Domnevam, da smo od spodaj na podoben način sporočili zgornji ekipi, kako bomo ponovno sestavili lestvice. To je druga varianta dogodka.

Mikec Drašler opisuje svoj del zgodbe takole: »V brezno sem šel prvi, vendar nismo prišli do dna. Obvisel sem na koncu lestvic. Spomnim se, da sem videl dno in tudi veliko deblo, ki je štrlelo iz globine. Treba je bilo spet gor. Potem smo podaljšali lestvice, šele zatem smo prišli do dna. Za mano je zlezal v brezno Vanč. Medtem ko sva midva stikala po spodnjem delu jame pa si Ti »prišvigal dolvæn«, kot se temu na Gorenjskem reče. Ker te namreč dolgo ni bilo k nama pogledat, kaj počneva, sva šla pogledat kje si. Našla sva te obešenega na vrvi kak meter nad tlemi. Špaga, tista nemarno tenka poljska najlonka, je bila tako napeta, da je kar brnela. Sreča v nesreči je bila, da si pri svojem poletu v globino gladko zgrešil tisto ogromno deblo, ki je štrlelo iz vršaja. Eden od naju Ti je nastavljal krepka pleča, da si se nekako osvobodil visenja in se razvezal. Ne vem natančno, sklepam pa, da je bilo treba špago prerezati, ker je bil vozal verjetno tako zadržan, da ga bog ne bi razvezal. Ostali del posla, to je podaljšanje strganih lestvic, sta opravila Jaka in Tadej. Spomnim se, da je Jaka nekaj motovilil na koncu lestvic. Ne vem pa več natančno, kako so tisto podaljšanje lestvic sploh opravili.«

S tem akcije še ni bilo konec, kajti če smo že na dnu take jame, jo je bilo treba vsaj približno izmeriti in fotografirati. Še prej pa je bilo treba za silo popraviti tudi lestvice, kot že omenjeno, če smo hoteli še isti dan na površje. Ne spomnim se, ali je v resnici to opravil Jaka, ali pa bi morali

najprej za dvajset metrov spustiti navzdol glavnino lestvic, da bi nanjo lahko pritrdili nasprotno stran odtrganega kosa. Z močnim vpitjem in po dolgem pregovarjanju smo razložili onim zgoraj, kaj narediti, a nismo imeli nobene predstave in informacije, ali ne gre slučajno pri istih lestvicah še za kakšen šibek člen. K sreči se to ni ponovilo in poznejši vzpon nazaj na površje se je posrečil brez zapletov. Mi trije na dnu smo hitro pričeli z merjenjem, da smo pozneje lahko narisali načrt tega nenavadnega brezna.

Incident se je zgodil dopoldne, jamo pa smo zapustili popoldne, ko so po dogovoru prišli gozdarji z avtom in nas spet dostavili na postajo v Lescah. Sledila je analiza vsega dogajanja in vračanje k dogodku znova in znova. Epilog celotne zgodbe je bil, da je bila vsega kriva malomarnost ali neznanje obrtnika, ki nam je izdelal lestvice. Mislim, da je to bilo prvo ... in zadnje, kar smo naročili pri njem. Pritrjevanje jeklenic, kot že omenjeno, namreč ni bilo samo njeno ovijanje okrog jeklenega ušesa in nato povijanje obeh delov med seboj s tanko žico, temveč precej več. Tako je bilo pač takrat, ko posebnih pocinkanih prižem z vijčnim pritrditvjem, kot jih imamo danes – in to za poljubne debeline jeklenic – še ni bilo tako lahko dobiti. Konec jeklenice je bilo treba preplesti med posamezna stremena jeklenice tik pred ušesom. Šele tako prepleteno je bilo mogoče poviti z žico. In prav tega varnostnega prepleta v našem primeru ni bilo. Iz takega ležišča pa se jeklenica pri večjem nategu slej ko prej izmuzne.

Da sta mi poljska vrv in Jaka - Rado Rebek takrat rešila življenje, ni dvoma. To me spremlja vse življenje. Če bi bila ohlapna zanka vrvi daljša ali pa če me Jaka ne bi uspel zadržati, bi sam z vso silo gladko padel na gruščnati stožec in se na njem in na hlodih, štrlečih iz njega, temeljito raztreščil. Kaj si je Jaka pozneje mislil o tem dogodku, ni bilo veliko priložnosti izvedeti. Po študiju montanistike je odšel v službo na Koroško, pozneje pa v Avstralijo in od takrat se še nisva srečala. Meni je dogodek pustil opozorilo, da sem bil od takrat dalje še bolj previden in sem na to venomer opozarjal tudi druge. Odtod zbadljivke nekaterih špičakov: »Vili, previdno!« Dvausodna C-člena, iz katerih se je izmuznila jeklenica, švednohranim.

Andrej Puc k zgornjemu še dodaja: »Tvoj padec in dogodki s tem v zvezi so mi ostali zelo močno v spominu, najbrž tudi zaradi veliko pripovedovanja, ker me takrat ni bilo zraven. Udeležil sem se šele tretje ekskurzije z vitlom, kjer

smo imeli tudi poljski telefon. O nesreči je bilo podrobno poročano na društvenem sestanku, takoj po tvojem padcu, in tu se moji spomini ujemajo z Ejatovimi in tudi Stanetovimi. Dogodek je bil vsekakor zelo pomemben za slovensko jamarsko plezalno tehniko in predvsem za varnost plezanja pri nadaljnjih raziskavah.« Andrej dalje pravi: »Prvič, najlonski vrvi (poleg Jake in višjih sil, seveda) gre največja zahvala za srečen konec. Najlonske vrvi so elastične in zelo ublažijo sunke ob padcu. Kdo ve, kaj bi bilo, če bi imeli takrat namesto najlona vrv iz konoplje za varovanje. Drugič, po dogodku so v društvu začeli s sistematično zamenjavo konopljinih vrvi z najlonci. Spomnim se, da je Tomaž Planina kmalu za tem testiral vzorce različnih vrvi v Iskrinem laboratoriju in rezultati so pokazali, da so najlonce 5-krat do 10-krat bolj zdržljive od konoplje, pri tem pa zelo ublažijo padec, ker so elastične. Še posebej smo jamarji cenili dejstvo, da so najlonce lažje, po volumnu manjše, in da se ne napijejo vode tako zelo kot konopljenke. Tretjič, društvene lestvice so bile od takrat naprej redno pregledane in poslane v popravilo, ob vsaki najmanjši vidni napaki. Postalo je jasno, da je teža lestvic v globokih brezni problematična in tako smo odslej naročali le še »aluminjaste« lestvice. Četrto, namesto vrvi z mrtvim vozlom okrog pasu ali pa pod pazduho se je začel uveljavljati plezalni sedež. Petič, uvedeno je bilo tudi pravilo (čeprav ne vedno upoštevano), da mora biti oseba, ki varuje, tudi sama zavarovana (pripeta za nekaj trdnega, ki bi zadržalo sunek ob padcu).«

Andrej meni, da je moj padec »preventivno« prispeval k preprečitvi podobnih nesreč v slovenskih jamah, ki bi bile lahko še mnogo bolj usodne in omenja podoben dogodek v Logarčku pri plezanju preko stene iz spodnje v zgornjo etažo, nedolgo za tem.

Viri in literatura

Kunaver, J., 1960. Brezno pri Medvedovi konti na Pokljuki. *Naše jame*, let. 2, 1960, štev. 1/2, Ljubljana, 1961. Str. 30–39.

Ustno pričevanje: Andrej Puc, Kazimir - Mikec Drašler, Stane Pirnat, Jelka - Eta Kunaver